

*М. Ю. Соколова,
начальник відділу фінансового моніторингу
філії "Головне управління ПАТ Промінвестбанк в Донецькій області"*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

Досліджується процес автоматизації системи фінансового моніторингу в банку. Розглядаються методи оцінки ефективності даного процесу. Пропонується система параметрів оцінки ефективності автоматизації системи фінансового моніторингу в банку.

The process of automation of the bank financial monitoring system is studying. The methods of the assessment of efficiency of the process are considering. The system of parameters of the assessment of efficiency of automation systems for the financial monitoring of Bank is proposing.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, відмивання коштів, система фінансового моніторингу, банківська установа, автоматизація фінансового моніторингу.

Key words: financial monitoring, money laundering, financial monitoring system, banking institution, financial monitoring automation.

На поточний час з розвитком сучасних технологій комп'ютеризація банківських процесів стала невід'ємною частиною банківської діяльності. За допомогою комп'ютерних систем банками ведеться облік фінансових операцій, здійснюються електронні платежі, формується статистична звітність, автоматизована внутрішньобанківська система управлінського обліку, використовується система дистанційного обслуговування клієнтів тощо. Немає жодної ланки банківської діяльності, де не використовувалися б комп'ютерні технології. Тому актуальною є на сьогодні проблема оцінки ступеня автоматизації системи фінансового моніторингу в банку та ефективності використання програмного забезпечення в даному процесі.

Вимоги постанови Національного банку України № 189 від 14.05.2003 р. зобов'язують банки вести електронний реєстр фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу. Необхідність автоматизації інших процесів віддано на розсуд банків.

Якість та ефективність автоматизації процедур системи фінансового моніторингу можна характеризувати наступними вимогами:

1) наявністю програмного забезпечення, яке дозволяє робити автоматичний відбір для подальшого розгляду відповідальним працівником фінансових операцій, які можуть підлягати фінансовому моніторингу, та наскільки точно воно має можливість запрограмувати ознаки фінансових операцій, які підлягають обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу;

2) наявністю можливості автоматичного заповнення реквізитів фінансових операцій, які підлягають реєстрації в реєстрі, з використання відомостей з автоматизованих баз даних банку;

3) наявністю процедури контролю повноти та правильності заповнення реквізитів фінансових операцій, що підлягають реєстрації, своєчасності реєстрації операцій та надання ДКФМ, своєчасності складання довідки про недоцільність надання інформації ДКФМ, своєчасності надання відповіді на запит ДКФМ та на підставі результатів контролю автоматично повідомляти відповідального працівника про всі помилки, недоліки, порушення тощо;

4) наявністю можливості автоматично контролювати, формувати перелік клієнтів та надавати відповідні

Таблиця 1.

№ з/п	Показник	Кількість балів	Максимальний бал
1.	Автоматичний відбір для подальшого розгляду відповідальним працівником фінансових операцій, які можуть підлягати фінансовому моніторингу.	0 – за відсутності, сума балів показників 1.1, 1.3–1.6 – за наявності	16
1.1	Чи об'єднані всі програмні комплекси, де здійснюється електронний облік фінансових операцій клієнтів (такі, як «Операційний день банку», «Обслуговування фізичних осіб», «Перекази», «Комуніальні платежі», «Обмін валютою» тощо).	4 – якщо «так», нарахований бал показника 1.2 – якщо «ні»	4
1.2	Питома вага програмних комплексів обліку фінансових операцій, які дозволяють автоматичний відбір для подальшого розгляду відповідальним працівником фінансових операцій, які можуть підлягати фінансовому моніторингу, в загальній кількості таких комплексів, якщо значення показника 1.1 дорівнює «ні».	1 – якщо значення показника менше 30%, 2 – якщо значення від 30% до 60%, 3 – якщо значення більше 60%	3
1.3	Питома вага кількості ознак обов'язкового фінансового моніторингу, за якими фінансові операції виявляються автоматично, від загальної кількості ознак обов'язкового фінансового моніторингу.	1 – якщо значення показника менше 30%, 2 – якщо значення від 30% до 60%, 3 – якщо значення більше 60%	3
1.4	Питома вага кількості ознак внутрішнього фінансового моніторингу, за якими фінансові операції виявляються автоматично, від загальної кількості ознак внутрішнього фінансового моніторингу.	1 – якщо значення показника менше 30%, 2 – якщо значення від 30% до 60%, 3 – якщо значення більше 60%	3
1.5	Питома вага операцій зареєстрованих за ознаками обов'язкового фінансового моніторингу в загальній кількості операцій автоматично виявлених за цими ознаками.	1 – якщо значення показника менше 30%, 2 – якщо значення від 30% до 60%, 3 – якщо значення більше 60%	3
1.6	Питома вага операцій зареєстрованих за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу в загальній кількості операцій автоматично виявлених за цими ознаками.	1 – якщо значення показника менше 30%, 2 – якщо значення від 30% до 60%, 3 – якщо значення більше 60%	3
2	Автоматичне заповнення реквізитів фінансових операцій, які підлягають ресестрації в реєстрі, з використанням відомостей з автоматизованих баз даних банку.	0 – за відсутності, нарахований бал показника 2.1 – за наявності	3
2.1	Питома вага реквізитів операцій, що заповнюються автоматично, в загальній кількості реквізитів операцій, які повинні бути заповнені при ресестрації в реєстрі.	1 – якщо значення показника менше 30%, 2 – якщо значення від 30% до 60%, 3 – якщо значення більше 60%	3
3	Автоматичний контроль повноти та правильності заповнення реквізитів фінансових операцій, що підлягають ресестрації.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
4	Автоматичний контроль термінів щодо виконання функцій суб'єкта фінансового моніторингу.	сума балів показників 4.1–4.5	5
4.1	Автоматичний контроль своєчасності ресестрації операцій.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
4.2	Автоматичний контроль своєчасності надання ДКФМ інформації по зареєстрованих операціях.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
4.3	Автоматичний контроль своєчасності складання довідки про недолільність надання інформації ДКФМ про операції, за якими прийнято рішення не надавати інформацію.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
4.4	Наявність процедури автоматичного контролю своєчасності надання відповіді на запит ДКФМ.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
4.5	Автоматична система відповідального працівника щодо результатів контролю термінів.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
5	Автоматизована система наступного контролю своєчасності виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу	сума балів показників 5.1–5.3	3
5.1	Програмне формування (за запитом працівника) переліку фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу, за необхідний період.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
5.2	Автоматичне порівняння таких фінансових операцій з реєстром зареєстрованих операцій з метою встановлення переліку таких, які не були зареєстровані, для подальшого аналізу.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
5.3	Програмне формування (за запитом працівника) переліку фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу, за необхідний період за певними ознаками фінансового моніторингу.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
6.	Надання відповідального працівнику в електронному вигляді інформації про фінансові операції, які можуть підлягати фінансовому моніторингу, з робочого місця відповідального виконавця.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
7	Система автоматичного фіксування факту надходження відповідального працівнику інформації щодо таких фінансових операцій.	0 – при відсутності, 1 – за наявності	1
8	Процедура автоматичного контролю стану ідентифікації.	сума балів показників 8.1–8.2	2
8.1	Автоматичний контроль настання терміну уточнення інформації з ідентифікації клієнтів відповідно до ступеня ризику та формування переліку таких клієнтів.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
8.2	Автоматичний контроль настання терміну закінчення строку дієвості документів з ідентифікації клієнтів (таких, як закінчення терміну довіреності, необхідності оновлення фотокартки в паспорті тощо) та формування переліку таких клієнтів з зазначенням документів, які потрібно оновити.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
9	Автоматичне ведення всіх необхідних архівів системи фінансового моніторингу.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
10	Автоматичне формування будь-яких вихідних форм з питань здійснення фінансового моніторингу за запитом відповідального працівника або працівника аудиту.	0 – за відсутності, 1 – за наявності	1
	Всього	Сума балів показників 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	34

повідомлення відповідальному працівнику щодо необхідності уточнення інформації з ідентифікації клієнтів та оновлення документів;

5) наявністю можливості автоматично контролювати наявність клієнтів при відкритті рахунків та учасників фінансових операцій клієнтів у переліку осіб, що пов'язані з фінансуванням тероризму, та автоматично припиняти здійснення таких операцій з метою прийняття відповідальним працівником відповідного рішення щодо їх здійснення або зупинення та надання інформації про такі операції ДКФМ;

6) наявністю автоматизованої системи наступного контролю своєчасності виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу;

7) наявністю можливості надання відповідальному працівнику в електронному вигляді інформації про фінансові операції, які можуть підлягати фінансовому моніторингу, з робочого місця відповідального виконавця;

8) наявністю системи автоматичного фіксування факту надходження відповідальному працівнику інформації щодо таких фінансових операцій;

9) можливістю оперативного адаптувати існуюче програмне забезпечення до змін вимог чинного законодавства та внутрішньобанківських потреб;

10) можливістю програмного забезпечення автоматичного ведення всіх необхідних архівів системи фінансового моніторингу;

11) можливістю програмного забезпечення формувати будь-які вихідні форми за запитом відповідального працівника або працівника аудиту;

12) прозорість та самовдосконалення.

Деякі з перелічених вимог підлягають більш детальному опису та чисельному розрахунку. Так, точність програмування ознак операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, та якість автоматичного заповнення реквізитів операцій можуть бути обчислені на підставі наступних показників:

1. Питома вага кількості ознак обов'язкового фінансового моніторингу, за якими фінансові операції виявляються автоматично, від загальної кількості ознак обов'язкового фінансового моніторингу.

2. Питома вага кількості ознак внутрішнього фінансового моніторингу, за якими фінансові операції виявляються автоматично, від загальної кількості ознак внутрішнього фінансового моніторингу.

3. Питома вага фінансових операцій, які зареєстровані за ознаками обов'язкового фінансового моніторин-

гу та були виявлені автоматично, в загальній кількості фінансових операцій, які були виявлені автоматично за цими ознаками.

4. Питома вага фінансових операцій, які зареєстровані за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу та були виявлені автоматично, в загальній кількості фінансових операцій, які були виявлені автоматично за цими ознаками.

5. Питома вага реквізитів операцій, що заповнюються автоматично, в загальній кількості реквізитів операцій, які повинні бути заповнені при реєстрації в реєстрі.

З урахуванням описаних вимог до програмного забезпечення системи фінансового моніторингу пропонується методика розрахунку його ефективності на підставі бальної системи з використанням анкети табл. 1.

На підставі отриманої кількості балів проводиться оцінка якості та ефективності процесу автоматизації СФМ за наступною шкалою:

— висока ефективність — якщо загальний бал знаходиться в межах від 25 до 34;

— середня ефективність — якщо загальний бал знаходиться в межах від 12 до 24;

— низька ефективність — якщо загальний бал знаходиться в межах від 0 до 11.

ВИСНОВКИ

Даний напрям дослідження є актуальним та має перспективи подальшого розвитку. Відсутність практичної методики кількісної оцінки ефективності процесу автоматизації системи фінансового моніторингу знижують ефективність системи боротьби з доходами незаконного походження. Ці питання потребують подальшого вирішення.

Література:

1. Дмитров С.О. та ін. Фінансовий моніторинг в банку: Навчальний посібник / С.О. Дмитров, В.В. Коваленко, А.В. Єжов, О.М. Бережний; За ред. С.О. Дмитрова, В.В. Коваленко. — Суми: Університетська книга, 2008. — 336 с.

2. Дмитров С., Меренкова О., Левченко Л. Моделювання оцінки ризиків використання послуг банку з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму // Вісник НБУ. — №1. — 2009. — С.54 — 60.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2010 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"